

L'estríjol

(ALDC, VI, 1365. L'estríjol)

El 'raspall de ferro, fixat a un mànec de fusta, que serveix per a netejar el pèl de les cavalleries' coneix com a nom tradicional, força estès, *estríjol* (var. *estrítjol* 148, 151, 157, 174-179), d'un anterior **estrígel*, que deriva de STRĪĠĪLIS, amb pas de *-el* > *-ol*, per velarització de la vocal en contacte amb la [ʃ], i una extensió del significat primigeni de 'raspall que servia per a llevar la suor i la pols de la pell' (*DELL*) en els banys romans públics i privats (*DECat*); cf. fr. *étrille*, it. *striglia*. El mot presenta nombroses var. formals: *estrijo* 4, 6, 8, 11, 13, 14, 16, 27, 44, 116, *estríjo* 181, per l'alternança *-ol/-o* final (*llombrígol/llombrigo*, *ninxol/ninxo*, etc.; cf. Coromines, 1971: 201); *estri[z]o* 45; *estíjol* 29, per dissimilació eliminatòria de líquides; *estrínjol*, més que per una influència de *trinjar* (*DECat*), per aparició d'una nasal adventícia davant palatal, potser causada per dissimilació (com *llonja* < *llotja*, *gínjol* < *ZIŽĪPHUM*, dial. *arínjol* < *arítjol*, dial. *planxa* < *platxa* 'clapa', etc.) o per repercussió de la líquida; *lastrínjol* 129, amb aglutinació de l'article ("un lastrínjol"); *estrítxo* 87, 93, 94, *estrítxol* 163, 170, 171, amb apitxament de *estrijo*, com *estrínxo* 149, 152, 162/*estrínxol* 158-161, 164, 165, 167-169 ho són de *estrínjol/estrínjol*; *estrígol* 35, 49, probablement per atracció formal de STRIGA 'solc', STRIGARE 'fer solcs', com hauria passat en *estringol* 68, 74, 75, 78-80; *estribol* 153 i *estribo* 180 han sofert una equivalència acústica G = B de *estrígol* i *estribo*, respectivament (veg. Veny, 1989 a); *estrilla* 1, *estrítlla* 2, 7, manlleu a l'oc. *estrilha*, com *estrella* 88, mentre que *estrilla* 85 ho és de l'it. *striglia*; *trilla* 103 en seria una reducció i *estrillo* 105, 172, una masculinització; *crill* 173 podria ser una var. de *trill*, format per deglutinació de *estrill*.

La idea de 'raspar, rascar, fregar' és present en *raspall* (s. XIV), der. de *raspar* (< germ. occ. *HRASPON 'arrencar'), amb la var. perifràstica *raspall de ferro* 41, 54, 108, 122, la var. ioditzada *raspai* 28, 51, el postverbal *raspa* 92, 99, 100, 102, 106, 109, 124, probable tributari de l'arag. (cf. Veny, en premsa), i els der. *raspeta* 125 i *raspador* 119. *Rascador* és un der. de *rascar*, del llat. vg. *RASICARE, format sobre el part. RASUS, de RADĒRE 'raspar; afaitar; ribotar', amb el der. *rasqueta*. *Fregador* 73, 77, 81 (var. *fregador de ferro* 76, 81) és un der. de *fregar* (< FRĪCARE) i *rasclat* 38, 62, 154 ho és de *rascle*, deverbals de *rasclar* 'passar el rascle' (< llat. vg. *RASICULARE, de *RASICARE), amb el der. *rasclia* 105 (potser de **rasclilla*).

Les pues i la funció de la *pinta* (de pentinar) 126, 156, 182 (< PECTĪNE) justifiquen l'aplicació d'aquest nom a l'estríjol.

Són imputables a interferències *almoassa* 183, 185, 189, 190, pres del cast. *almohaza* (< àr. andalusí ALMUĤASSA [Corriente]), var. *moassa* 187, amb pèrdua del segment inicial, *amoassa* 186; *rastrillo* 33, també del cast., on és dim. de *rastro* (< RASTRUM 'rastell'), var. *rastillo* 50, per dissimilació eliminatòria de vibrants; *cepillo* 98, 99, 111, 154, del cast., on és dim. de *cepo*, de ČĪPPUS 'pal punxegut; instrument de fusta; raspall per a treure la pols'.

Des d'un punt de vista geogràfic, *estríjol*, amb les seves var., és mot predominant en els cinc dialectes; *raspall* és sobretot nord-occ., com *rascador*. No falten interferències puntuals del cast. (*almoassa*, *cepillo*, *rastrillo*), de l'oc. i de l'it. (*estrilla*, *estrella*).

Són mots normatius *estríjol*, des del *DOrt*, 1917; el genèric *raspall*, des del *DG₁*, 1932.